

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XL

Maig del 2015

Nº 153

COM VEIG QUE ENS VEUEN...*

Jordi Cubillos

M'he posat davant l'ordinador i he anat escrivint tot allò que, tot i havent-ho estat meditant o rumiant durant dies, m'anava passant pel magí en el mateix moment. Talment com si es tractés d'una conversa de carrer, com si, posem per cas, després d'una sortida d'Ofici, tot anant cap al concert-vermut, anés xerrant del tema amb un amic, parent o conegut. Aquesta hipotètica conversa, podria anar així: "I tu que has tingut, i tens, l'oportunitat de xerrar de tu a tu amb els festers, organitzadors i també espectadors de moltes festes i actes i fets de la cultura popular i tradicional, d'arreu del territori, digue'ns quina és la percepció que tenen de la nostra festa gran?". I la resposta seria: "Tinc la percepció, en termes generals, que ha anat canviant amb el temps. Cap a pitjor, em sembla. Amb els relleus generacionals se'ns ha oblidat".

En els anys 60 érem una mena de *rara avis*, un dels escassos llocs on, en plena època franquista, amb la seva campanya permanent d'anorreament de la cultura catalana, es conservava una tradició festamajorenca de forma compacta i consuetudinària. En els anys 70 érem venerats. Com a paradigma tenim els nostres grallers, que pràcticament van tocar en balls de tota mena a tots els pobles, ciutats, viles i llogarrets de Catalunya. En els anys 80 érem copiats. L'any 79 es reinicien els ajuntaments democràtics i en la fallera per a la recuperació de la nostra identitat nacional, és extraordinari l'esclat de reviscolaments, recuperacions, readaptacions i reinencions d'elements de

la cultura popular i del folklore, i calia tenir uns models a seguir, els de Vilafranca o Sitges sense anar més lluny.

Els anys 90 érem substituïts. Els models a imitar ja eren els d'alguns d'aquells llocs que van venir a aprendre de nosaltres la dècada anterior i ho van fer tan bé que, com es diu col·loquialment, l'alumne superà el mestre. Els exemple a imitar són Tarragona, Barcelona, Vilanova i la Geltrú, Terrassa, Mataró o, fins i tot, Matadepera i Vilanova d'Escornalbou. En els anys 2000 érem oblidats. A força de promocionar tantes festes, celebracions i trobades, tant per part dels seus organitzadors com pels estaments administratius corresponents, amb declaracions de festes i elements patrimonials, nacionals, estatals o de la Unesco, en les quals Sitges no compta –ni tan sols ho intenta–, i pel suport assidu i perseverant dels mitjans de comunicació de tot un seguit de festes, festetes i festasses, en els quals Sitges no treu mai cap si no és de forma tan-

* Conferència pronunciada en la sala d'actes del Grup d'Estudis Sitgetans el 16 d'agost de l'any 2014.

gencial i anecdòtica, resulta que el consumidor/espectador català no recorda els mèrits festius sitgetans dels 60 i els 70.

En els anys 2010 és com si no existís. Serveixi d'exemple l'estrena, el passat 8 de febrer, de la moixiganga de Barcelona apadrinada per dues de les moixiganges més antigues –sic– i prestigioses del país, la de Vilafranca, que no fou recuperada fins a l'any 1985, i la de Valls, recuperada l'any 1991. Com també la podrien haver apadrinat la de la Geltrú, recuperada el 1992, o la de Tarragona, del 2000. Fins aquí he dit, a grans trets, com veig que ens veuen, però puc afegir-hi més coses. Variacions sobre el mateix tema, podríem dir-ne, i fins i tot exemples, casos i anècdotes. En realitat, fets concrets que il·lustren molt simptomàticament i refermen la meua teoria del “com si no existís”.

Aquest punt de vista, que pot semblar pessimista, però que només puc qualificar de realista, ja fa temps que el tinc i el mantinc, i ja fa temps que el vaig deixar escrit, tangencialment, en el context d'un document que tenia una finalitat força diferent. Va ser l'any 2006, quan, per encàrrec del llavors alcalde Jordi Baijet, l'amic Antoni Sella i jo mateix vam redactar un estudi referit a festes i tradicions locals. Es tractava d'un avantprojecte de pla d'usos per a la implantació d'un equipament municipal que tingués la finalitat de ser destinat a centre de producció, estudi i promoció de la cultura popular. Va ser un treball dens i exhaustiu, ambicions i poc agraït. Ni cal dir que va quedar en un calaix de l'alcaldia. Mentre el vam estar elaborant, però, crec que ho vam passar força bé i vam aprendre coses molt positives.

Per cert que en aquelles mateixes dates jo estava col·laborant en una feina bastant similar, i molt més agraïda, quant al resultat i aprofitament. Formava part de la comissió d'experts o especialistes, d'arreu de Catalunya, anomenada *La taula de la Festa*, convocada per l'ajuntament de Tarragona per assessorar i fixar en un document la definició del pla d'usos de la *Casa de la Festa de Tarragona*. En el *Informe preliminar del Cau Ferrat de la Cultura Popular*, en un apartat sobre el coneixement de la cultura popular local, diem: “Sitges passa per ser, en opinió dels seus habitants, un poble farcit d'activitats culturals de relleu i pes específic molt importants. Una part substancial i indèstria-ble d'aquesta activitat cultural és la que té el seu origen en la tradició i/o en el folklore, que anomenem cultura popular o bé d'arrel tradicional. I també li atorguem un relleu i un pes específic molt importants. Tant és així, que no dubtem a asseverar que tot aquest magne moviment cultural popular i tradicional té la seva incidència, com un atractiu més, en l'oferta externa de la vila”.

La promoció externa d'un motor econòmic i d'una font de riquesa primordials per a Sitges, com és el que s'anomena turisme cultural –d'una qualitat superior al

turisme de sol i platja–, hauria de tenir un relleu i un pes específic també primordials. Veient el nivell d'acceptació i demanda que té la cultura popular local com a focus d'atracció de visitants, sabrem quin és el reconeixement de què gaudeixen arreu del país. Per començar, donat que el fet popular que més visitants atrau és el Carnaval, i tenint en compte el comportament dels forasters que el visiten i el desencant generalitzat dels propis agents impulsors i gestors de la festa, és fàcil intuir que el model actual no és el més desitjable. Sobre la festa major de sant Bartomeu, merescudament declarada festa tradicional d'interès nacional, cal dir que té molts visitants forasters, però és que el mes d'agost ja és un mes tradicionalment turístic al 100% i, per altre banda, cal admetre que, a nivell nacional, no formaria part del *top ten* en un hipotètica *hit parade* de les festes populars i tradicionals que conformen el circuit lúdico-turístic nacional actual.

La proliferació de notes, notícies, reportatges i flaixos informatius que sistemàticament apareixen en els mitjans de comunicació d'àmbit nacional pel carnaval sitgetà, contrasta amb la referència escrita de només alguna anècdota sobre la festa major o, potser, cada uns quants anys, d'algun reportatge. I aquest oblit a nivell d'esdeveniment mediàtic, de la nostra festa principal, és extensible a pràcticament tota la resta d'actes culturals sitgetans d'arrel tradicional. La Festa Major, amb majúscules, és la de Vilafranca del Penedès i cada cop més la Mercè. Santa Tecla és sinònim de Tarragona, per a caramelles les de la Barceloneta i les de Súria, els castells són de Valls, Vilafranca i Terrassa, el foc i la gresca a l'Aquelarre de Cervera i a la Patum de Berga. Els punts principals de trobada, pel que fa a música popular, són el *Festival internacional de música popular tradicional* de Vilanova i la Geltrú, el *Dia del graller* a Vilafranca del Penedès, el *Tradicionàrius* de Gràcia, les cantades d'havaneres de Calella de Palafrugell, el festival de música de Cantonigròs, la festa de la música per a cobla de Banyoles, la trobada d'acordionistes d'Arsèguel i, cada cop més, la Fira de Manresa. Pel que fa al teatre d'arrel popular, les iniciatives locals no tenen una dimensió que vagi més enllà del terme municipal i són, encara, escasses.

Fent un repàs, no gens exhaustiu, dels actes qualificats com a festes, fires, i festivals d'arrel tradicional recomanats a les principals pàgines web que presten aquest servei i a aquells que tenen pàgina pròpia, o bé fent un repàs d'algunès revistes que destaquen per la seva agenda de tradicions, festes o actes de la cultura popular (*Descobrir Catalunya*, *Caramella*, *Folc*, els suplementes setmanals de diaris com *El Periódico*, *La Vanguardia* o *L'Avui*), aconseguim un resum dels centenars de fets festius d'arrel tradicional que més es publiciten. I, en ell, la presència d'actes sitgetans és força testimonial. En aquest resum no s'han tingut en compte els tallers, cursos, seminaris, escoles de música popular, etc, que entitats públiques i privades pro-

gramen al llarg de l'any i que tenen relació amb l'ús de les infraestructures turístiques per a atraure visitants aprofitant l'atractiu de la cultura popular i tradicional. En els darrers 15 anys, dels centenars de simposis, congressos, cicles, seminaris, cursos o tallers que cada any es celebren a Sitges han estat escassos, per no dir inexistent els que s'han dedicat a la cultura popular, festiva o tradicional en qualsevol dels seus vessants.

De ben segur que molts dels que no han anat mai a la Patum de Berga, a l'Aquelarre de Cervera, a la Cantada d'Havaneres de Calella de Palafrugell, a la festa major de Vilafranca, a la processó de Verges, a veure la dormida de la família Robafaves de Mataró, a la Santa Tecla tarragonina, a la Mercè a Barcelona, ni a cap de les festes que es promocionen pels mitjans i que fins i tot es retransmeten en directe o en diferit, i que ocupen planes de diaris i revistes any rere any, les coneixen tot i no haver-hi estat mai, i en saben els detalls més destacats gràcies a l'allau d'informació que generen. En canvi, els berguedans, els cerverins o els graciencs..., si no han tingut mai la bona pensada d'aterrar a Sitges per sant Bartomeu, difícilment tindran coneixement dels detalls de la nostra festa o ni tan sols en sabran l'existència. I tot i així, seguim creient que la nostra festa major és la millor del món –que potser sí–, i que tot el món pensa el mateix –que potser no–.

Tot això vindria a corroborar la teoria que diu que en el camp de la cultura popular i tradicional, Sitges pateix un dèficit produït pel que podríem anomenar endogàmia festiva. Que té les seves causes. Per un costat, és evident que manca projecció externa per part de la nostra societat civil i per part de la nostra administració. No és que la projecció sigui ni bona ni dolenta: no n'hi ha. L'amic Dani Picas, en l'article *Desventures de documental*, en el *Fogall* d'aquesta festa major, en què parla del documental de l'*Associació de Balls Populars* titulat *Sitges, sentiments de festa*, diu que la nostra festa “tenia un gran dèficit pel que fa a les imatges enregistrades, més enllà dels documents domèstics o de les fotografies que cada any fem. Hem de retrocedir fins a mitjans dels anys noranta per trobar un altre document audiovisual en format de documental, produït aquellà vegada per TV3 dins el programa *Tarasca*, a part d'altres petits reportatges de televisions locals.”

I més endavant, afegeix: “La manca de registres de la Festa Major que comentàvem abans, no és un cas

excepcional. Podem entendre que Turisme no tingui documents promocionals de la festa, però que no tingui cap vídeo promocional o publicitari del municipi és sorprenent i preocupant si tenim en compte que és una vila que viu, pràcticament en exclusiva, del tercer sector i que presumeix de ser puntera en el turisme de qualitat i en la diferenciació.” Ja veieu, potser és que això de no fer res perquè ens vegin a fora, però pensar que de totes maneres tothom ens està mirant i admirant, forma part del tarannà sitgetà. Sobre el documental de l'*Agrupació*, independentment que agradi més o agradi menys la proporció d'imatges de barrets de palla, de *birres* i d'enceses a càmera lenta que hi surten, o la manca de plasmació dels balls parlats, que és una de les veritables joies patrimonials de la nostra festa, cal dir que és, sens dubte, un projecte ambiciós, agosarat i lloable.

Sobre els efectes d'una bona promoció, que pot ser més important que no pas un bon producte, tenim l'exemple de la cantada d'havaneres de Calella de Palafrugell, en el qual es podria analitzar com, amb una adequada programació i promoció, una *conya marinera* –amb perdó– ha esdevingut una de les icones de la cultura popular catalana. La nostra festa major, amb una potencialitat superior, pels seus orígens, contingut, continuïtat i diversitat dels àmbits que abraça, ha esdevingut el que ha esdevingut, que no és pas convertir-se en cap icona dintre de l'imaginari col·lectiu català contemporani. I és que, de vegades, sembla que no solament no ens sabem promocionar, sinó que ni ens interessa ni ens importa el que realment pensen o diuen de la nostra festa. Una actitud que, quan la fem manifesta, em recorda molt la falla aquella del raïm i la guineu, que quan no les pots haver dius que estan verdes.

Un exemple anecdòtic. A la pàgina web del Departament de Cultura de la Generalitat, apartat *Patrimoni*

festiu, secció *Festes Majors*, apareix una relació de festes majors, en la qual figuren la de Gràcia i la de Sitges, una darrere l'altra. La ressenya de la de Gràcia diu: "El principal atractiu d'aquesta celebració és poder contemplar els seus carrers profusament guarnits, curulls d'imaginació, i poder gaudir d'un programa d'actes tan extens com variat al llarg de tota una setmana. Del 15 al 21 d'agost." I la ressenya de la de Sitges, diu exactament el mateix: "El principal atractiu d'aquesta celebració és poder contemplar els seus carrers profusament guarnits, curulls d'imaginació, i poder gaudir d'un programa d'actes tan extens com variat al llarg de tota una setmana. 23 i 24 d'agost." És evident que es tracta d'un error, però fa mesos que hi és i no ha passat res. Si la ressenya equivocada fos a l'inrevés, ja us puc ben assegurar que la *Fundació Festa Major de Gràcia* o la *Coordinadora de Colles de Cultura Popular de Gràcia* o el propi consell del districte haurien posat el crit al cel, i s'hauria rectificat i arranjat.

Un altre dels motius que fan que no anem bé crec que és el nostre xovinisme. Ho vaig escriure en un programa de festa major de fa més de 20 anys i no us ho repetiré, però creiem sempre que som els primers i els millors. Però per a ser els primers hi ha d'haver uns segons, uns tercers i uns darrers, i per a ser els millors n'hi ha d'haver de pitjors. És a dir, que no podem qualificar-nos de millors, sense identificar els regulars i els pitjors, o sigui, sense comparar-nos amb altres. I si, com passa, no coneixem el que fan els altres, no és possible la comparació i per tant no és possible fer cap qualificació. Fa uns quants dies, parlant del nostre castell de foc en una xerrada llarga i amable, una persona molt significada de la nostra festa major em va asseverar, amb tot el convenciment, que era, si no el millor, un dels millors del país. Jo li vaig preguntar, entenent com a país tot l'estat i deixant a banda el País Valencià i les seves macroexhibicions pirotècniques falleres, quants castells de foc havia vist en el darrer any per poder concloure que el nostre era el millor: més de 10, més de 7, més de 5, menys? La resposta va ser cap. Ens atrevim a comparar les nostres festes amb les de la resta del món i, a molt estirar, hem vist la diada castellera de sant Fèlix, i la pujada i baixada de l'ermita de Sant Pau. I encara potser per la tele.

Per cert que, si mirem el pressupost dels castells de foc de la rodalia, que és una bona manera de fer comparances, veurem –malgrat que sense la diferència que hi podia haver fa uns anys– que el de Sitges encara és superior. A Sitges hi destinem uns 38.000 euros i altres castells de foc veïns hi destinen quantitats també importants però no tan grosses. El de les Santes, de Mataró, per exemple, arriba enguany als 29.000 euros. Però, certament, no ens podem comparar amb els 54.000 de Gijón, o amb el piromusical de la Mercè, o amb el dels concursos de focs. No obstant això, no patiu: el nostre castell de foc, tot i que fa uns anys ens

hi gastàvem 10 o 12 mil euros més, segueix essent, amb matisos, un dels millors,

El nostre xovinisme, però, ens fa ser capaços de proclamar les més excel·lents i extraordinàries virtuts de les nostres festes sense cap base real que ho sustentí, i a sobre, ens ho creiem. Un exemple paradigmàtic. Els darrers temps haureu sentit a dir aquella lletania de "el Carnaval de Sitges està considerat dels 10 millors del món". Cert que la Magda Vigas signava, a *La Vanguardia* del 2 de febrer del 2013, la seva selecció –personal– dels 10 millors carnivals del món, Rio de Janeiro, Venècia, Oruro, Barranquilla, Nova Orleans, Niça, Notting Hill, Tenerife, Cádiz i Sitges, però per a intuir si la resta del món opina o no el mateix, caldria veure altres mitjans de comunicació. Per exemple a internet. Vaig dedicar un bon grapat de dies a consultar pàgines on sortissin rànquings dels millors carnivals del món (*Top 10 carnivals*, *The best carnivals of the world*, *Los mejores carnavales del mundo*, *Ranking of carnivals*, *Los más famosos del mundo*, etc), hi vaig afegir, fent una mica de trampa, *Els millors carnivals d'Europa* i la classificació final dels 10 millors carnivals del món, amb una notable diferència vers la resta va ser: Rio, Venècia, Nova Orleans, Oruro, Barranquilla, Tenerife, Colònia, Quebec, Niça i Notting Hill. No hi surt Sitges. El lloc que ocuparia el carnaval de Sitges, ex-aequo amb tota una pila d'altres carnivals, havent fet la trampeta que he dit, és el 107. Sense la trampeta potser estaria entre el 300 i el 400. Segons el sentiment i coneixement popular actual, quina és la festa major que ostenta la denominació de "la més típica"?: exactament la de Vilafranca. Ara bé, mireu la portada del programa de la festa major de Sitges de 1935, hi ha escrit: "La festa major més típica de Catalunya"

En l'informe que he esmentat abans, parlàvem de la importància de simposis i de tallers de cultura popular per a intercanviar coneixements perquè s'hi acostumen a reunir experts, animadors i gestors culturals de tot arreu i s'estableixen complicitats molt profitoses. Són el caldo de cultiu dels coneixedors de la festa, i on es fa arribar subliminalment als assistents, a part de coneixements sobre el tema tractat, la importància de la festa de la qual se'n dona exemple. Des de fa un temps, la Direcció General de Cultura Popular organitza jornades de divulgació, adreçades primordialment a tècnics municipals de cultura. Doncs bé, l'absència de sitgetans en aquests fòrums és proverbial. Jo miro d'assistir-hi tant com puc, com a oient i algun cop com a ponent, com en el *Festcat* de Llúvia, o en el *Campus de Cultura Popular* de Sant Quintí de Mediona, celebrat per primer cop fa unes setmanes. És en aquests fòrums on he pogut constatar que el desconeixement de la realitat festiva sitgetana és molt, molt gran.

I resulta enutjós veure com els participants tenen més noció d'esdeveniments del país on hi ha actes si-

milars als de Sitges (caramelles, festa major, carnaval, processó de divendres Sant, etc.) que no dels que es fan a la nostra vila. I encara més d'actes que no són al calendari sitgetà, i que ens poden semblar curiosos: aquellarres, arrossegament de pots, baixada de rais, festes medievals, cuita de rajoles, fires i festes temàtiques com les de la mel, el suro, la poma, la sal, el càntir, el cigronet, el flabiol, la llana, segar i batre, les fires agrícoles, avícoles i ramaderes, la garnatxa i el bunyol, tittellaires, tractoristes, herbes remeieres, oficis, els tres tombs, la festa de les dones, moros i cristians, la carbonera, la crema del carro, la mataça del porc, la morisca, el pessebre vivent, la sardana de l'alcalde, el triumvirat mediterrani, les falles, els balls de mantons, la diada del cargol de punxes o la setmana de l'enciam, per posar només uns quants exemples.

Hi ha altres detalls que no ajuden precisament a fer que la nostra festa sigui més coneguda. No tenim l'hàbit, ni gairebé l'oportunitat, de realitzar intercanvis de colles, balls o entremesos. No tenim el costum, llevat d'ocasions esporàdiques, de portar convidats a la festa – sempre m'ha fet enveja veure el balcó semicircular de l'ajuntament de Berga farcit de convidats forasters –. Gairebé no hem organitzat mai, com fan a altres llocs, exposicions itinerants per mostrar arreu imatges, vestuaris, estris o elements del nostre folklore. I com diu el Xavier Duran en un article del programa de festa major d'enguany, ens falta la marca “Festa Major de Sitges”, per a posicionar-nos i ser coneguts. L'ajuntament ha expressat la voluntat de donar passos en aquesta direcció, creant el projecte d'un *Centre d'interpretació de la Festa*, i avui mateix es presenta al centre cívic *La Violeta*, de Gràcia, el documental de l'*Agrupació de Balls* sobre la nostra festa major. Abans s'hi hauran presentat les miniatures metàl·liques dels gegants de Gràcia, obra de l'empresa sitgetana *Figura't*, amb una xerrada a càrrec del Natxo Benazet. I encara que els sitgetans tampoc no ens distingim per ser molt assidus a sortir a veure altres festes, des d'un temps cap aquí comencem a tenir una nòmina de joves festers que fan quilòmetres per anar a veure Patums, castells, correfocs, bruixes i pirates. Bon símptoma.

Bé, potser que ho deixem aquí, amb la notícia d'aquests *brots verds*. Si aquesta conversa fictícia s'hagués fet caminant des de la plaça de l'Ajuntament al Prado o al Retiro per escoltar el concert-vermut, amb l'estona que fa que dic coses, hauríem arribat tard a l'hora del cafè-concert i ens hauríem perdut el dinar de Festa Major – ara que hi penso, el cafè-concert ja fa un parell d'anys que ha caigut de la programació festamajorera, i sembla que ningú no n'ha lamentat la pèrdua: serà que, segons els gestors de la festa, els concerts de festa major no són prou patrimonials, ni són cap fet tradicional –.

Acabem, però, amb una conclusió un xic més falaguera: la manera com jo crec que ens veuen els de fora

es refereix a la immensa majoria dels forasters i també als mitjans de comunicació, però la manera com ens veuen els que són festers i, sobretot, la manera com ens veuen els entesos, els estudiosos de la festa – i d'això en puc donar fe – és molt més positiva i agradable. Encara que només siguin una absoluta minoria. Els entesos segueixen reconeixent-li el mèrit i la potencialitat que té, encara que sense amagar la seva visió crítica pel deteriorament de la projecció exterior i d'algun fet o segment intern de la festa. També han dedicat algun retret a la nostra festa major per la desvirtuació de l'entrada de grallers, o la pèrdua de simbolisme que va representar deixar de donar les espardenyes als balladors, o per la pèrdua de rigor en la conservació d'algunes coreografies, músiques o trets característics i tradicionals, així com per una certa mancança pel que fa a la gestió de la producció tècnica de la festa.

Recordem, però, encara que sense nostàlgia, frases escrites ja fa temps. Com, per exemple, quan Jordi Bertran diu, en el llibre *Festes de Catalunya* (2001): “La festa major de sant Bartomeu, a Sitges, és un oasi de tradició en una població inundada de turistes.” O Josep Mª Espinàs, en el llibre *Festa Major* (1969): “Al lector li agradarà de passar de les festes majors grosses, com les de Vilafranca, Sitges i Olot, a les festes més humils”. Veiem que els entesos ens veuen – i de ben segur encara ens veuen – amb molt bons ulls. En definitiva, els qui saben com, quan i on mirar, ens miren, com jo espero que vosaltres haureu vist aquestes cabòries festamajoreres meves, amb tot l'afecte cap a la Festa Major de Sitges.

CAN MONER DEL CARRER DE L'AIGUA

Àngels Jordà i Alsina

A les acaballes del segle XVI, una de les famílies més benestants de Sitges –si no la que més– era la dels Moner del carrer de l'Aigua. En morir, cap a 1597, Maties Moner, que havia estat un pròsper negociant, llegà al seu fill Lluís una gran hisenda consistent en nombroses propietats rústegues i urbanes repartides per tota la vila. Entre aquestes hi havia una casa situada al carrer de l'Aigua, ¹ que avui ocuparia, aproximadament, els números 22 i 24. La fortuna, però, se'ls tornà adversa, i passat un segle, segons les anotacions que consten al Capbreu de l'any 1680, la família Moner devia haver perdut quasi tot el seu patrimoni.

L'hereu de can Moner, que a començaments del segle XVIII era Joan Moner i Falç, pagès d'ofici, feia mans i mànigues per guanyar-se la vida i poder salvar la hisenda que li quedava: la casa del carrer de l'Aigua, una vinya a l'Aiguadolç, i dos horts, un al Pou d'Avall i un altre a l'Estanyol. Així, per exemple, entre els anys 1708 i 1713, can Moner fou l'hostal de la vila, després que els Moner van aconseguir la concessió municipal d'aquest servei. ² De ben poc, però, va ser-

vir. El mes d'abril de 1716, Joan Moner es va veure obligat a vendre una part de la casa, ³ i al cap d'un any l'hort del Pou d'Avall. El tros de casa, avui número 22, el va comprar Joan Coll i Bertran. Tenia “dos aposentos al sol de la terra y dos aposentos al primer sostre”. ⁴

En el tros que els Moner van conservar, avui carrer de l'Aigua número 24, van continuar vivint els membres de la família, descendents de Pere Falç i Nin, que estava formada per Joan Moner, la seva esposa, Eulàlia Canals i Falç i els seus fills. ⁵ Sortosament can Moner era una casa gran, i després de la venda ho va seguir sent, amb “sis aposentos y un trosset de hort al sol de la terra y set aposentos y terrat al primer sostre y golfà al segon sostre”. ⁶

Amb Anton Moner i Canals i el seu fill, ⁷ els Moner van mantenir la propietat de la casa fins al segle XIX. Així doncs, l'any 1848 la família seguia a la casa del carrer de l'Aigua. L'aleshores propietari era Manuel Moner i Llopis (1772-1845), que hi vivia amb la seva mare, Jerònima Llopis i Batlle (1744-1835), vídua d'Anton Moner i Font, i una germana soltera, anomenada Caterina (1780-1861). En morir Manuel sense successió, Caterina va heretar la propietat, que, però, estava hipotecada com a garantia d'un préstec de 1.500 lliures, unes 4.000 mil pessetes, atorgat per Joan Mª Montserrat Ferret i Franquesa a Manuel Moner i Llopis.

Ferret no va renunciar mai a intentar cobrar el crèdit concedit a la família Moner. L'any 1849 escriu a la seva neboda Melciora Ferret i Mestre: “y no puedes figurarte el consuelo que me has dado con la plausible noticia de la llegada del heredero de la casa a Barcelona y quiera Dios que se arregle a su venida a esta”. ⁹ L'hereu de qui parla Ferret i Franquesa era un cosí germà de Caterina, Manuel Moner i Vilanova, ¹⁰ establert com a comerciant a Holguín, a l'illa de Cuba, sembla que amb no gaire fortuna, ja que, quan l'any 1856 morí a la casa del carrer de l'Aigua, encara no havia pogut tornar els diners manllevats.

Joan Mª Montserrat Ferret i Franquesa va morir, doncs, sense recuperar els diners. El 1852, en obrir-se el seu testament clos, entregat l'any 1846 al notari de Barcelona Joan Prats, havia llegat el pagaré del préstec, amb la casa com garantia, a les seves nebodes Melciora i Dionísia Ferret i Mestre. Aquestes, després de seguir fracassant en els seus intents de cobrament, varen vendre, l'any 1884, ¹¹ el pagaré i la garantia, és

Can Moner als números 22 i 24 del carrer de l'Aigua

a dir, can Moner, per 2.250 pessetes a Josepa Ferret i Argilagós. La casa, en aquell moment propietat dels hereus de Caterina Moner, estava deshabitada.¹²

Josepa Ferret i Argilagós (1845-1912), filla de Francesc Ferret i Marcer de Ribes i de Josepa Argilagós i Raventós, era la majordoma de mossèn Jacint Gavalrà i Torrell (Riudoms 1834 - Sitges 1890), director del col·legi de sant Lluís Gonçaga,¹³ del carrer de la Carreta,¹⁴ on vivia amb la Pepeta, nom amb què era coneguda la Josepa.

Un cop comprada la casa i fetes algunes reformes,¹⁵ la Pepeta i mossèn Jacinto se n'hi van anar a viure.¹⁶ No tenim constància documental del trasllat de l'escola, però mentre que en el padró de 1875 mossèn Gavalrà consta vivint al carrer de la Carreta com "presbítero y profesor", l'any 1886, ja al carrer de l'Aigua, diu únicament "sacerdote". Tanmateix, en un article de *La Punta* publicat l'any 1927,¹⁷ que parla del mestre Huguet,¹⁸ podem llegir: "vingué a Sitges, fent de mestre auxiliar en aquell estudi tan cèlebre de mossèn Jacinto... Mort mossèn Jacinto, el senyor Huguet es féu càrrec de l'escola, allà al carrer de l'Aigua, ampliant-la i perfeccionant-la".

La Pepeta, que, segons el doctor Joan Ramon Benaprès,¹⁹ era una magnífica cuinera, va comprar el mes de novembre de l'any 1879²⁰ la vivenda veïna, on, segons el padró de 1880, tenia llogaters. Aquesta vivenda era aquella part de can Moner que el 1716 havia comprat Joan Coll i Bertran. Així, sense saber-ho, va tornar a ser propietària completa de la casa original dels Moner del carrer de l'Aigua. Josepa Ferret i Argilagós, que mai no es va casar, va viure a can Moner fins la seva mort, el mes d'octubre de 1912. Heretà la casa el seu germà Ramon, d'aquest passà al seu fill, Josep Ferret i Gual, després al nét, Ramon Ferret i Ar-

Portal de can Moner

nabat, i, finalment, als besnéts, actuals propietaris.

La nit del dia 20 de gener de 1939, la vigília de l'entrada del *ejército* nacional a Sitges, l'aviació feixista va bombardejar la vila causant danys materials i la mort de diverses persones. Una de les bombes, que va caure al carrer de l'Aigua, va impactar a can Moner, ensorrant una part de la casa i matant Maria Arnabat i Pañella, l'esposa de Josep Ferret i Gual.

Notes

¹ AHS. Capbreu 1611. Lluís Moner, negociant del carrer de l'Aigua, p. 1: Casa del carrer de l'Aigua, afronta a l'E part amb altres honors de Lluís Moner i part amb el fossat de la muralla vella de la vila (el Vall), al S amb Bernardí Llopis, a l'O amb el carrer de l'Aigua i al N amb altres honors de Lluís Moner

² APS. Arrendaments de Propis

³ AHS. Capbreu 1680. Lluís Moner i Llopis, pagès del carrer de l'Aigua, p. 161: Casa del carrer de l'Aigua, afronta a l'E part amb altres honors de Lluís Moner i part amb el fossat de la muralla vella de la vila (el Vall), al S amb Bartomeu Llopis "Bernardí", a l'O amb el carrer de l'Aigua i al N Joan Cassanyes. Hi ha una anotació al marge: "ne té part Joan Coll, pagès... en la escrivania als 5 de Abril 1716"

⁴ AHS. Cadastre 1716: Casa del carrer de l'Aigua propietat de Joan Coll i Bertran, pagès, afronta a l'E i al N amb Joan Moner i Falç, pagès, al S amb el fossat de la muralla vella de la vila (el Vall) i a l'O part amb Andreu Llopis "Bernardí", mariner i part amb el carrer de l'Aigua

⁵ AHS. Genealogia de la família Falç: Joan era fill de Lluís Moner i Llopis i d'Eulàlia Falç i Bertran, filla del capità Joan Falç i Rosell, de Mar, Eulàlia era filla d'Isidre Canals, fuster de Barcelona i de Maria Falç i Rosell. El capità Joan i Maria Falç eren cosins germans, tant per part de pare com de mare, i néts de Pere Falç i Nin

⁶ AHS. Cadastre 1716: Casa del carrer de l'Aigua propietat de Joan Moner i Falç, pagès, afronta a l'E part amb Cristòfol Robert, mariner, part amb Francesc Puig i Barnada, mallorquí, també mariner, i part amb Maria, vídua de Pau Rodés, fuster de Barcelona, tots del carrer de Barcelona, al S part amb el fossat de la muralla vella de la vila (el Vall) i part amb Joan Coll i Bertran, pagès, a l'O amb el carrer de l'Aigua i al N part amb Joan Cassanyes i Roig, pagès i part amb Josep Amat, sastre

⁷ AHS. Cadastre 1772. Vecindario N° 438: Carrer de l'Aigua, casa de Caterina Font i Benaprès, vídua d'Anton Moner i Canals, viu amb dos fills, Anton, pagès, i Bonaventura, boter.

⁸ AHS. Padró any 1824. Vol. IV

⁹ Vilafranca 11-08-1849, carta de Joan Mª Montserrat Ferret i Franquesa a la seva neboda Melciora Ferret i Mestre (document particular de la família Ferret i Muñoz)

¹⁰ DAVID JOU i ANDREU: *Els sitgetans a Amèrica i diccionari d'americanos*, Sitges (Grups d'Estudis Sitgetans) 2008, p. 353. Manuel Moner i Vilanova era fill de Bonaventura Moner i Font i de Mariàngela Vilanova i Vilà.

¹¹ Escripura. Notari Felip Font i Falp, febrer de 1884: Melciora i Dionísia Ferret i Mestre venen a Josepa Ferret i Argilagós el pagaré del préstec atorgat pel seu oncle Joan Mª Montserrat Ferret i Franquesa a Manuel Moner i Llopis (referències préstec, testament Ferret i Franquesa i judici de conciliació, any 1853, entre germanes Ferret i Mestre i Caterina Moner i Llopis) (document particular de la família Ferret i Muñoz).

¹² AHS. Padró de l'any 1880: Casa propietat dels hereus de Caterina Moner.

¹³ 20-I-1869. Reconeixement de deute (1.720 rals i 5 quartos) signat per Josep Escala a Jacint Gavalrà, director del Col·legi de Sant Lluís Gonçaga, per la manutenció i despeses del seu fill, Francesc (document particular de la família Ferret i Muñoz).

¹⁴ AHS. Padró de l'any 1875: Carrer de la Carreta n° 12 (propietat dels hereus de Bartomeu Bascós). Avui és el carrer de la Carreta n° 16.

¹⁵ Factures de materials i ma d'obra n els anys 1884 i 1885 (document particular de la família Ferret i Muñoz).

¹⁶ AHS. Padró any 1886

¹⁷ *El senyor Huguet (La Punta 27-XI-1927, n° 186)*

¹⁸ Francesc Huguet i Mayner (Vilafranca 1831 - Sitges 1905), mestre i literat. L'any 1872 es casà a Santa Maria de Vilafranca amb la sitgetana Maria Mercè Roig i Traver, tot seguit es traslladà a la nostra vila per treballar a l'escola de Sant Lluís Gonçaga, dirigida per mossèn Jacint Gavalrà i Torrell. A finals del segle XIX, als darreres de la seva casa del carrer Major (avui la Caixa), que donaven al carrer de l'Aigua, instal·là el col·legi fundat per mossèn Gavalrà i seguí la tasca docent iniciada per aquest.

¹⁹ JOAN RAMON BENAPRÉS: *Unas memorias intrascendentes*, Sitges (El Patí Blau Edicions) 2001, p. 61-62

²⁰ Escripura. Notari Felip Font i Falp, novembre de 1879: Josepa Ferret i Argilagós compra una casa al carrer de l'Aigua (avui n° 22), liquidant a Càstul Ferrer i Torralbas un préstec garantit per la propietat, que aquest havia atorgat a Salvadora Llopis i Llopis, hereva de Gaudenci Coll i Vidal (besnet de Joan Coll i Bertran) (document particular de la família Ferret i Muñoz).

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA QUARANTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI